

TIBBIY GENETIKANING AXLOQIY MUAMMOLARI.

Nuraliyeva Gulchehra Bekniyoz qizi. TDSI talabasi.

Ilmiy raxbar: Siqqiqov Nurali Nishonovich.

Annotatsiya: Bugungi kunda tibbiyot genetikasi bōyicha juda kōplab mutaxassislarimiz ish olib bormoqdalar. Tibbiy genetika - bu genlar, irsiyat va genetik kasalliklarni o'rganishga qaratilgan tibbiyotning muhim sohasi. Bu soha irsiy kasalliklar va buzilishlarni tashxislash, boshqarish va davolashni qamrab oladi. Tibbiy genetika saraton, yurak kasalliklari va nevrologik kasalliklar kabi murakkab kasalliklarning rivojlanishida genetik o'zgarishlarning rolini ham o'rganadi. Tibbiy genetika genetik tekshiruv va maslahatlardan foydalanish orqali odamlar va oilalarga ularning genetik tarkibini va turli kasalliklar uchun potentsial xavflarni yaxshiroq tushunish imkoniyatini beradi. Umuman olganda, tibbiy genetika sog'liqni saqlash natijalarini yaxshilash va inson biologiyasi haqidagi tushunchamizni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Hozirgi maqola aynan shular bōyicha qisqacha ta'rif berilgan.

Kalit sōzlar: Irsiyat, genetik maslahat, kasalliklar, retsessiv, dominant.

Irsiyatning asosiy qonuniyatlarini puxta o'zlashtirish shifokorlik amaliyotida juda katta ahamiyatga ega. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, irsiy omillar irsiyatga aloqasi yo'qday tuyuladigan ko'pgina irsiymas kasalliklar patogeneziga katta ta'sir ko'rsatishi aniqlanmoqda. Hatto sil, bezgak, qora chechak, o'lat kabi yuqumli kasalliklarning populyatsiyalarda tarqalishi, irsiyatga aloqador ekanligi aniqlandi. Tibbiy genetika keng va murakkab soha bo'lib, tibbiyotning ko'plab sohalarini qamrab oladi.

Tibbiy genetika genlar, irsiyat va genetik kasalliklarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu kasalliklar avtosomal dominant, avtosomal retsessiv, X bilan bog'langan dominant va X bilan bog'liq retsessiv shakllar kabi bir qancha yo'llar bilan meros bo'lishi mumkin.

Genetik tekshiruv tibbiy genetikada genetik kasalliklarni tashxislash, davolash va boshqarish uchun muhim vositadir. Bunga homiladorlikdan oldin va prenatal test, tashuvchini tekshirish, yangi tug'ilgan chaqaloqni skrining va diagnostika testlari kiradi.

Genetik maslahat tibbiy genetikaning yana bir muhim jihati bo'lib, u odamlar va oilalarga irsiy kasalliklarning rivojlanishi yoki o'tish xavfini tushunishga yordam beradi. Genetika bo'yicha maslahatchilar bemorlar bilan birgalikda parvarish rejasini ishlab chiqadi va diagnostika va davolash jarayonida yordam beradi.

Tibbiy genetika shaxsiylashtirilgan tibbiyotda ham rol o'ynaydi, u sog'liqni saqlash rejasini moslashtirish uchun shaxsning genetik ma'lumotlaridan foydalanadi. Bunga maqsadli davolash usullari, oldini olish strategiyalari va kasalliklarni kuzatish kiradi. Umuman olganda, tibbiy genetika tez rivojlanayotgan soha bo'lib, u sog'liqni saqlash natijalarini yaxshilash va inson biologiyasi haqidagi tushunchamizni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Tibbiy genetika axloqiy tamoyillari 1997 yilda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) tomonidan inson genetikasi dasturida ishlab chiqilgan. Keling, asosiylari bilan tanishib chiqamiz.

1. Genetik xizmatlarga ajratilgan jamoa resurslarini eng muhtojlarga taqsimlash.
2. Odamlarning barcha tibbiy-genetik protseduralarda, shu jumladan sinov va davolashda ixtiyoriy ishtiroki. Davlat, jamiyat, shifokorlar tomonidan har qanday majburlashni bartaraf etish.
3. Insonning bilim darajasidan qat'i nazar uning shaxsiga hurmat. Genetika sohasida jamiyatning barcha a'zolari: shifokorlar, o'qituvchilar, ruhoniylar va boshqalar uchun ta'lim olish imkoniyati.
4. Ozchiliklarning qarashlariga hurmat.
5. Bemorlarni va ularning qarindoshlarini birlashtirgan tashkilotlar bilan yaqin hamkorlik.
6. Ish bilan ta'minlash, sug'urta qilish yoki o'qitish jarayonida genetik ma'lumotlarga asoslangan kamsitishlarning oldini olish.
7. Irsiy kasalliklarga chalingan bemorlarga va ularning oilalariga tibbiy va ijtimoiy yordamning barcha turlarini ko'rsatish uchun boshqa kasb vakillari bilan hamkorlik qilish.
8. Bemor bilan muloqot qilishda aniq, tushunarli tildan foydalanish.
9. Bemorlarni zarur yordam yoki qo'llab-quvvatlovchi davolanish bilan muntazam ta'minlash.
10. Tibbiy jihatdan zarur bo'lmagan testlardan yoki protseduralardan bosh tortish.
11. Genetik xizmatlar va protseduralar sifatini doimiy nazorat qilish.

Tibbiy genetika ko'plab axloqiy muammolarni keltirib chiqaradi, ulardan ba'zilari:

1. Maxfiylik: Genetik ma'lumotlar nozik va shaxsiydir. Tibbiy genetika bilan ishlaydigan tibbiyot mutaxassislari bemorlarning genetik ma'lumotlari maxfiy saqlanishini ta'minlashi kerak.
2. Axborotlangan rozilik: Genetik tekshiruvdan o'tayotgan bemorlar potentsial foyda, cheklovlar, shuningdek, potentsial psixologik va ijtimoiy xavflarni to'liq tushunishlari kerak. Bemor tekshiruvdan o'tish to'g'risida qaror qabul qilishi uchun bu ma'lumot testdan oldin berilishi kerak.
3. Diskriminatsiya: Genetik tekshiruvlar tufayli bemorlar ish, sug'urta va ta'lim kabi sohalarda stigmatizatsiya va kamsitishlarga duch kelishlari mumkin.
4. Genetik maslahat: Genetik tekshiruvdan o'tgan bemorlar uchun genetik maslahat zarur. Tibbiy genetika sohasida ishlaydigan tibbiyot mutaxassislari bemorlarga ularning genetikasi bo'yicha maslahat berishlari va uning bemorga psixologik ta'siri haqida xabardor bo'lishlari kerak. Umuman olganda, tibbiy genetika bemorlarning farovonligini

himoya qilish uchun tibbiyot mutaxassislari tomonidan hal qilinishi kerak bo'lgan bir qator axloqiy masalalarni taqdim etadi.

Xulosa: Tibbiyot genetikasi juda tez rivojlanib borayotgan fanlar qatoriga kiradi. 1978 yilda Moskva shahrida o'tkazilgan XIV Xalqaro genetika kongressida 2500ga yaqin irsiy kasalliklar mavjudligi, 4,5-5% ga yaqin chaqaloqlarning irsiy jihatdan har xil o'zgarishlar bilan tug'ilishi ta'kidlangan edi. Hozirga kelib irsiy kasalliklarning soni yanada ko'payganligi, ular sonini 7000 ga yaqinlashgani aniqlandi. Har yili 100 ga yaqin irsiy kasalliklar aniqlanmoqda. Buning sabablaridan biri odam genetikasi, fiziologiyasi va biokimyosining tobora chuqur o'rganilishi, diagnostika usullarining yanada takomillashishi bo'lsa, ikkinchi asosiy sabab yashash muhitining tobora ifloslanib borishi, odam irsiyatiga zararli ta'sirlarning tobora ortib borishidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1. Shevchenko V.A., Topornina N.A., Stvolinskaya N.S. Inson genetikasi: darslik. tirnoq uchun. yuqori. o'rganish. muassasalar. 2-nashr, Vah. va qo'shing. 2004 yil**
- 2. Bochkov N. P. Klinik genetika: darslik. - 2-nashr, Rev. va qo'shing. - M: GEOTAR-MED, 2001. - 448 p.: Kasal. - (XXI asr).**
- 3. Veltischev YE va boshqalar. Genetika taraqqiyoti va uning pediatriya uchun ahamiyati // Ros. vestn. perinat. va pediatri., № 5. - 2001 yil - p. 6-13.**
- 4. Demikova NS va boshq. Irsiy metabolik kasalliklarda tadqiqot usullari bo'yicha kompyuter ma'lumotnomasi va axborot tizimi // Ros. vestn. perinat. va pediatri., № 6. - 2001 yil - p. 47-49.**
- 5. Tug'ma nuqsonlarning klinik diagnostikasi. Tibbiyot oliy o'quv yurtlari talabalari va shifokorlar uchun uslubiy qo'llanma. - M.: GOU VUNMTs MZ RF, 2001. - 32 p.**
- 6. Mutovin G.R. Klinik genetika asoslari. Asal uchun o'quv qo'llanma. va biol. mutaxassis. universitetlar - Ed. 2, rev. va qo'shing. / M.: "O'rta maktab", 2001, 234 b., Ill.**
- 7. Zaxarov I.A. Zamonaviy global muammolar nutqidagi eksperimental genetika / Evgenikaning so'nggi yutuqlarining axloqiy jihatlari. - M.: Canon +, 2005, 170-bet.**

8.К.Н.Нishonboev, О.Е.Еshonqulov, М.Ш.Вosimov. Tibbiyot genetikasi. Toshkent - 2011 у.

9.ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА РАҚАМЛАШТИРИШ: Сиддиқов Нурали Нишоналиевич, ТДСИ Ижтимоий фанлар биоэтика курси билан кафедраси катта ўқитувчиси

НН Сиддиқов - Научно-практическая конференция, 2022

10.СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ МОЛОДЫХ СОБСТВЕННИКОВ В СФЕРЕ СРЕДНЕГО И МАЛОГО БИЗНЕСА

НН Сиддиқов - Социосфера, 2020

